

Notulen van de vergadering van de Ministerraad op 23 juli 1951

*'s Morgens te 10 uur aangevangen en 's middags voortgezet, Trêveszaal.

Aanwezig: De Minister-President Drees en de Ministers Albregts, Van den Brink, Joekes, Lieftinck, Van Maarseveen, Mansholt, Mulderije, Peters, Rutten, Staf, Stikker, Teulings en Wemmers.

Afwezig is Minister In 't Veld.

Tevens zijn aanwezig de Staatssecretarissen Blom en (bij de morgenvergadering) Götzen, alsmede de heer Lamping, Hoge Commissaris in Indonesië (bij punt 3).

Staatssecretaris: Drs. J. Middelburg.

- - -

3. Uniezaken

a. De verhouding tot Indonesië

De heer *Lamping* geeft een uiteenzetting van de verschillende oorzaken voor de sfeer van wantrouwen, die in Indonesië tegen Nederland bestaat. Hoewel het zenden van de speciale editie van de *Nieuwe Rotterdamse Courant* veel waard is, vragen de Indonesiërs zich af als zij andere Nederlandse dagbladen lezen of er wel werkelijk belangstelling voor Indonesië bestaat. Men wijst op de Westerlingaffaire; op het zenden van de Kortenaer; op de strijd op Ambon en de mislukking van de Nieuw-Guineaconferentie. Men constateert ook weinig belangstelling in Nederland voor de Unie en leedvermaak over de ongelukkige proeftocht van de overgedragen torpedobootjager, de vroegere Tjerk Hiddes. Spreker vraagt zich af of een goede verhouding tussen de Uniepartners niet zou meebrengen, dat een andere destroyer beschikbaar werd gesteld.

De Hoge Commissaris heeft door zijn bezoek aan Nederland een beter inzicht gekregen, waardoor aan Nederlandse zijde een groot wantrouwen tegenover Indonesië is ontstaan. Als grondslag voor dit wederzijds wantrouwen ziet spreker vooral het verschil in de wijze van benadering van de vraagstukken. Spreker onderscheidt drie mogelijkheden om de verhouding tussen Nederland en Indonesië te zien. Ten eerste de economische wijze van benadering. Hierbij kan men aan Nederlandse zijde twee standpunten onderscheiden nl. dat van het Nederlandse bedrijfsleven in Indonesië (en ten dele ook in Nederland), dat uitgaat van de grote voorkeurspositie van Nederland in Indonesië. Deze voorkeurspositie is weliswaar sterk achteruit gegaan, doch men wil toch trachten deze zoveel mogelijk te behouden. Daartegenover staat het streven om Nieuw-Guinea niet op te geven, aangezien dit land - hoewel nog weinig geëxploreerd - zeer wel nikkel, uranium en andere belangrijke mineralen kan bevatten. In de tweede plaats noemt spreker de psychologische en politieke wijze van benaderen. Deze treft men in Indonesië aan. Indertijd heeft men de RTC-overeenkomsten gezien als een levensvatbaar plan, doch als de Indonesiërs van oordeel zijn, dat bepaalde onderdelen niet meer passen bij hun denkbeelden, achten zij het vanzelfsprekend, dat deze dan ook veranderd moeten worden. Als derde wijze van benadering noemt spreker de juridische opvatting, die voornamelijk in Nederland bestaat.

Minister *Lieftinck* merkt op, dat men hier te lande wel de opvatting aantreft, dat men Nieuw-Guinea bepaald niet moet prijsgeven, aangezien elke concessie betekent, dat men van Indonesische zijde nieuwe zal eisen, zodat overdracht van de soevereiniteit over Nieuw-Guinea aan Indonesië geenszins tot betere verhoudingen zou leiden. Spreker zal gaarne het standpunt van de Hoge Commissaris hierover vernemen. In de tweede plaats informeert spreker welke mogelijkheid de Hoge Commissaris ziet om de Ambonezen, die naar Nederland zijn overgebracht in de Indonesische samenleving weer ingeschakeld te krijgen.

Minister *Stikker* raakt twee vraagstukken aan, die ook van belang zullen zijn voor besprekingen met Supomo. In de eerste plaats merkt spreker op, dat de kwestie Nieuw-Guinea

op het ogenblik in de ijskast is, en het lijkt spreker dat het tegenwoordige Kabinet hierin niet veel zal kunnen veranderen. Terwijl indertijd wel werd gesteld, dat het uitblijven van een oplossing voor het Nieuw-Guineavraagstuk aanleiding zou kunnen geven tot een nieuwe 'bersiap', heeft spreker thans de indruk, dat de spanningen op het ogenblik zodanig zijn, dat hiervoor geen vrees behoeft te bestaan. Niettemin is het denkbaar, dat Sukarno opnieuw de aandacht van de bevolking op dit vraagstuk zal richten.

Het Uniestatuut is nuttig, aangezien het Nederland in de wereld in een speciale positie tegenover Indonesië heeft gebracht. Hierdoor kan Engeland Indonesië moeilijk uitnodigen tot het Sterlingbloc toe te treden, terwijl men ook van Amerikaanse zijde met deze speciale positie rekening moet houden. Zou het Uniestatuut in een vriendschapsverdrag worden gewijzigd, zoals Indonesië b.v. met India heeft gesloten, dan vervalt de specifieke band tussen Nederland en Indonesië. Spreker informeert of de Hoge Commissaris nog een mogelijkheid ziet een bijzondere band te handhaven.

Minister *Joekes* merkt op, dat de heer Lamping de verhouding tussen beide landen meer gesteld heeft in het kader van wantrouwen, doch dat spreker meer behoort tot de kring van hen, die een gemis aan vertrouwen hebben. Dit is vooral veroorzaakt door de vrije hand, waarmee de Indonesische Regering de overeenkomsten nakomt, doch ook door de omstandigheid, dat zij niet in staat is de orde te handhaven, waardoor de invloed van het extremisme (communisme) een dreigend gevaar voor Indonesië wordt. In dit verband stelt spreker ook de vraag in hoeverre gevaar dreigt, dat het communisme zijn intrede in Nieuw-Guinea doet als Indonesië de soevereiniteit zou krijgen. Hierbij haalt spreker een mededeling aan van Gouverneur Van Waardenburg omtrent de werving van een groot aantal arbeiders in China door de Nieuw-Guinea-Petroleum Maatschappij.

Minister *Van Maarseveen* ondersteunt de gedachte van Minister *Stikker* ten aanzien van een wijziging van de Unie. Indien dit bevrediging zou geven zal men moeten overwegen beide landen in de Unie geheel naast elkaar te stellen, waarbij wel de Ministersconferenties en een gemeenschappelijke rechtspraak worden gehandhaafd, doch alles wordt geëlimineerd wat aanstoot aan het onafhankelijkheidsgevoel van Indonesië geeft. Er zal dan wellicht minder aanleiding zijn om de kwestie Nieuw-Guinea op de voorgrond te brengen. Dat aan de Ambonezen hier te lande door bepaalde groepen der bevolking zo bijzondere aandacht wordt geschonken, vloeit eigenlijk alleen daaruit voort, dat deze groepen hen zien als vertegenwoordigers van het ancien régime, die tegen de Republiek Indonesië zijn. Het lijkt spreker goed in een persconferentie hierover nog eens een uiteenzetting te geven.

Staatssecretaris *Blom* heeft het gefrappeerd, dat in een commissievergadering het Tweede Kamerlid Van der Goes van Naters de opvatting heeft verdedigd, dat moet worden getracht aan de Unie vast te houden. In antwoord op opmerkingen van andere Kamerleden, dat de Unie in Indonesië niet leeft, zeide hij dit niet te geloven. Wat het vraagstuk van de Indische Nederlanders betreft is de Hoge Commissaris van oordeel, dat Nederland hiervoor de verantwoordelijkheid zal moeten dragen. Het gaat hierbij evenwel over een veel groter aantal personen dan de Ambonezen, die naar Nederland zijn overgebracht. Spreker is van mening, dat over dit vraagstuk met de Indonesische Regering moet worden gesproken, waarbij men tot de conclusie zal kunnen komen, dat het voor beide landen goed is gemeenschappelijke richtlijnen terzake te vormen. Tenslotte merkt spreker op, dat ten aanzien van de Ambonese agitatoren hier te lande is bekend gemaakt, dat zij zullen worden uitgewezen, indien zij hun agitatie voortzetten. Daarbij is dubieus of deze Indonesiërs in Nederland kunnen worden beschouwd als vreemdelingen, die uitgezet kunnen worden. In het verleden achtte de Nederlandse Regering zich gebonden aan een artikel van de Overgangsovereenkomst, volgens hetwelk zonder wetswijziging de Indonesiërs niet als vreemdelingen zouden worden beschouwd. Spreker zou gaarne het oordeel van de Hoge Commissaris over de politieke kant van deze kwestie vernemen.

Minister *Van den Brink* is van mening, dat de Unie wat de handelspolitieke regelingen betreft ongunstig heeft gewerkt ten aanzien van de samenwerking tussen beide landen.

Als basis voor een dergelijke samenwerking in de toekomst acht spreker het juist, dat niet wordt getracht de partner iets op te dringen, doch dat duidelijk wordt gemaakt, dat samenwerking in beider belang is. Ten aanzien van de betekenis van de Unie tegenover derde landen, deelt spreker de bezorgdheid van Minister Stikker.

Minister *Rutten* merkt op, dat het wantrouwen in Indonesië niet het gevolg kan zijn van de gezindheid der Nederlandse Regering, doch wel van een deel van de Nederlandse bevolking, zoals deze in de pers tot uiting komt.

Minister *Albregts* informeert of de missie en de zending geen positieve factor is in de belangstelling van Nederland voor Indonesië.

Staatssecretaris *Götzen* wijst er op, dat de intellectuele bovenlaag in Indonesië Nederlands kent, doch dat thans Engels meer op de voorgrond komt. Spreker vraagt aan de Hoge Commissaris of het mogelijk zou zijn het Nederlands te stimuleren door de steun aan het onderwijs in de Nederlandse taal voort te zetten. In de tweede plaats vraagt spreker of in Indonesië geen wantrouwen bestaat tegen de Engelse neiging om de hand naar Indonesië uit te strekken.

Minister *Peters* wijst op de mogelijkheid, dat na de soevereiniteitsoverdracht de revolutionaire geest doorwerkt, waarbij figuren als Sukarno steeds met wat nieuws zullen moeten komen. In dit verband vraagt spreker of niet door elke concessie (Nieuw-Guinea) een nieuwe concessie wordt gevorderd. Men zal er ook aan moeten denken, dat de communistische propaganda in Indonesië geheel gericht is tegen de economische voorkeurspositie van Nederland.

De *Minister-President* merkt met betrekking tot het in de ijskast houden van de Nieuw-Guineakwestie op, dat dit geen bewust gekozen weg is, doch onmacht, omdat bij de bestaande politieke verhoudingen in het Parlement niets anders mogelijk is. Zoals bekend is, wordt over de Nieuw-Guineakwestie ook in het Kabinet verschillend gedacht.

De heer *Lamping* acht het wenselijk, dat de Nederlandse bevolking toch weet wat de gevaren hiervan zijn. Zolang de Nieuw-Guineakwestie hangende is, zal het een punt van agitatie tegen Nederland blijven of binnenslands een aanvalspunt tegen de Indonesische Regering. Spreker acht het overigens moeilijk vooruit te zeggen of deze kwestie het laatste belangrijke geschilpunt met Indonesië zal zijn. Bij de Indonesische militairen leeft de gedachte, dat van Nieuw-Guinea uit een aanval op de Molukken zal worden gedaan. Naarmate de Ambonezen langer in Nederland blijven, zal de angst om hen weer in Indonesië op te nemen groeien; men vreest o.a. dat zij als vijfde colonne zouden kunnen optreden. Wat het levensgevaar voor de Ambonese militairen betreft, merkt spreker op, dat hij nog te kort in Indonesië was, toen de kwestie van het overbrengen naar Nederland speelde. Van Indonesische zijde is hem wel duidelijk gemaakt, dat van een bloedbad geen sprake zou zijn. Op een later ogenblik, toen het overbrengen van Ambonese burgers aan de orde werd gesteld, heeft spreker zich hiertegen verzet. Het vertrek van de Ambonese militairen had als gunstige kant, dat Indonesische bataljons vrijkwamen voor de bestrijding van de overvallen op ondernemingen. Bij een gesprek met Simatupang antwoordde deze op een vraag of de Ambonese militairen bij terugkeer naar Indonesië niet in het leger konden worden opgenomen, dat dit niet meer mogelijk was. Spreker acht het gevaar van een nieuwe 'bersiap' op het ogenblik veel minder groot. De moorden, die plaats vinden, zijn op het ogenblik hoofdzakelijk van criminele aard, waarbij in het bijzonder belangstelling bestaat voor wapens. Spreker is het met Minister Stikker eens, dat van Nederlandse zijde beter niet gesproken kan worden over het sluiten van een vriendschapsverdrag.

Wat de tegenwoordige Indonesische Regering betreft meent spreker, dat men niet hoeft te rekenen op het optreden van een andere Regering, die gunstiger tegenover Nederland zal staan. Bovendien heeft de laatste Kabinetscrisis zo grote spanningen opgeroepen, dat men niet zo snel een nieuwe crisis zal laten ontstaan. Spreker verwacht, dat men dit zwakke Kabinet door verschillende mutaties zal trachten te versterken; twee ministers zijn reeds ontslagen. De

Minister van Buitenlandse Zaken Subardjo denkt er over Supomo blijvend in Den Haag te benoemen.

Wat de Indo-Europeanen betreft wijst spreker er op, dat dit Nederlanders zijn. De Ambonese militairen, die Indonesiërs zijn, worden thans beter behandeld dan deze Nederlanders. De *Minister-President* merkt op, dat het onmogelijk is de Indo-Europeanen in Nederland te ontvangen; Nederland zal de overtocht niet kunnen bekostigen en evenmin woningen beschikbaar kunnen stellen.

De heer *Lamping* antwoordt vervolgens op de vraag inzake de uitzetting van Indonesiërs als vreemdelingen, dat in Indonesië de Nederlanders niet anders dan als vreemdelingen worden beschouwd. Minister *Peters* wijst op de mogelijkheid, dat bij uitzetting van Indonesiërs in Nederland een beroep op de rechter zal worden gedaan.

De heer *Lamping* is het met Staatssecretaris Götzen eens, dat men zich zal moeten richten op het onderhouden van het spreken van de Nederlandse taal.

b. *Het bezoek van Supomo*

De heer *Lamping* heeft voor zijn vertrek naar Nederland van Subardjo vernomen, dat een delegatie naar Nederland zou gaan. Hieromtrent heeft spreker gezegd, dat dit Nederland niet aangenaam zou zijn, aangezien een delegatie ongewenst is. Alleen tegen het meezenden van enkele secretarissen heeft spreker geen bezwaar gemaakt. Het is beter, dat Supomo wordt gezonden dan Anak Agung.

De *Minister-President* stelt voor niet op dit ogenblik het standpunt van de Regering ten aanzien van de eventuele vervanging van het Uniestatuut te bespreken, doch deze kwestie afzonderlijk te behandelen in een kleine commissie uit de Raad. In het laatste telegram wordt gevraagd op welk ogenblik Supomo naar Nederland zou kunnen komen. Spreker acht het wenselijk, dat zo mogelijk ook de heer *Lamping* dan nog in Nederland is.

De *Raad* besluit, dat door Buitenlandse Zaken en Minuor nog nader zal worden nagegaan of Supomo in de derde dan wel in de vierde week van Augustus zal worden uitgenodigd naar Nederland te komen.

c. *De Ambonese kwestie in Nederland*

Minister *Mulderije* deelt mede, dat de huiszoekingen in Eindhoven en Den Haag niets hebben opgeleverd.

- - -